

EGZAMINY ADWOKACKIE

ODWOŁANIA

EGZAMINY RADCOWSKIE

Lexykon

Egzamin adwokacki, egzamin radcowski - odwołania

Wydawca:

Lexykon sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie

Pl. Bankowy 2; 00-056 Warszawa

KRS: 0000732986; NIP: 5252751116

Autorzy:

adv. dr Paweł Blajer - adwokat, dr nauk prawnych, ekonomista, wykładowca Wyższej Szkoły Bankowej w Warszawie, stały mediator przy Sądzie Okręgowym w Warszawie. Specjalizuje się w prawie karnym i gospodarczym, w tym w zagadnieniach związanych z sukcesją i zarządem sukcesyjnym. Autor jednych z pierwszych w Polsce programów telewizyjnych dla przedsiębiorców i audycji poradnikowych o tematyce ekonomicznej i prawnej. Laureat olimpiady PTE oraz dziennikarskiej nagrody specjalnej PARP. Prowadzi wykłady oraz warsztaty przygotowujące do prawniczych egzaminów zawodowych.

adv. dr Sabrina Mana-Walasek - adwokat, dr nauk prawnych, autorka publikacji naukowych i edukacyjnych, nagrodzona w 2019 r. brązową odznaką "Zasłużony dla Budownictwa" za swój wkład w tworzenie regulacji prawnych w branży budowlanej, finalistka konkursu Rising Stars - liderzy jutra 2022, wpisana w 2022 r. na listę 25 najlepszych prawniczek w Polsce według magazynu Forbes, od 2017 r. pełni funkcję opiekunki naukowej na szkoleniach przygotowujących do egzaminu adwokackiego i radcowskiego, prowadzi również wykłady oraz warsztaty przygotowujące do prawniczych egzaminów zawodowych.

Stan prawny: 1.05.2024 r.

Spis treści

Wprowadzenie	4
Jakie są kryteria oceny prac?	6
Kiedy i w jaki sposób publikowane są wyniki?	11
Negatywny wynik egzaminu - co dalej?	12
Jak wygląda procedura odwoławcza?	13
Czy jest sens się odwoływać?	15
Czy można odwołać się od więcej niż jednej oceny?	16
Czy można żądać zmiany oceny na wyższą?	17
Jak napisać odwołanie?	18
W jakim terminie należy złożyć odwołanie?	20
Kto rozpoznaje odwołanie?	22
W jaki sposób działa Komisja Odwoławcza?	24
Czy zdający może być wezwany przez Komisję Odwoławczą?	26
Jakie mogą być rozstrzygnięcia Komisji Odwoławczej?	27
Jak długo trzeba czekać na rozpoznanie odwołania?	28
Jak dużo odwołań jest uwzględnianych?	29
Czy od decyzji Komisji Odwoławczej można się odwołać?	32
Kilka słów na koniec	33

Wprowadzenie

Zdobycie uprawnień do wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego to niekiedy trudna i wymagająca wielu wysiłków i poświęceń podróż. Zawodowe egzaminy adwokackie i radcowskie są zazwyczaj punktem kulminacyjnym tego długiego oraz żmudnego procesu. Niezależnie od intensywności przygotowań i zaangażowania, nie zawsze kończą się one sukcesem. Czasami mimo największych starań i wysiłków wynik egzaminu może nie spełnić oczekiwań zdających. W takich momentach pojawia się więc potrzeba zastanowienia się nad opcjami dalszego postępowania, w tym nad możliwością złożenia odwołania od wyniku egzaminu. Bywa bowiem tak, że określona praca została zbyt surowo oceniona lub egzaminator ocenił ją nieprawidłowo lub pobieżnie. Co roku wiele takich sytuacji jest wykrywanych i naprawianych w postępowaniu odwoławczym.

Niniejsza publikacja stanowi kompleksowy przewodnik po procedurze związanej ze składaniem i rozpatrywaniem odwołań od zawodowego egzaminu adwokackiego i radcowskiego. Jej celem jest nie tylko wyjaśnienie samej procedury odwoławczej, ale także udzielenie wsparcia i wskazówek tym, którzy znaleźli się w kłopotliwej sytuacji zmagania się z niezadowolającym wynikiem egzaminu.

W kolejnych częściach tej publikacji omówione zostaną wszystkie istotne kwestie związane z odwołaniem od wyniku egzaminu. Czytelnik dowie się między innymi o tym, jakie są wymogi złożenia odwołania, w jaki sposób je sporządzić, jakie są terminy i tryb postępowania oraz jakie strategie można przyjąć w celu maksymalizacji szans na sukces.

Niezależnie od tego, czy czytelnik dopiero zaczyna rozważać możliwość złożenia odwołania, czy też jest już w trakcie tego procesu, niniejsza publikacja dostarczy mu niezbędnej wiedzy i narzędzi, aby podjąć świadomą decyzję o dalszym postępowaniu w sprawie nie-

zdanego egzaminu zawodowego. Oferuje również pewnego rodzaju wsparcie w tym trudnym czasie, kiedy nadzieja na pozytywny wynik egzaminu może być wystawiona na ciężką próbę.

Podobieństwa w zakresie wykonywania zawodu adwokata i radcy prawnego przekładają się również na podobieństwa obu egzaminów zawodowych, w tym w zakresie kryteriów oceny prac egzaminacyjnych oraz procedury odwoływania się od wyników tych egzaminów. W związku z tym, w przedmiotowej publikacji odniesiono się do obu tych egzaminów.

Zachęcamy do zanurzenia się w tej lekturze i wykorzystania jej jako przewodnika w nawigowaniu przez zawiłą procedurę odwoławczą. Mamy nadzieję, że ta publikacja będzie przynajmniej dla części z Was światłem na końcu tunelu, który zmierza do realizacji swoich zawodowych marzeń.

adw. dr Paweł Blajer

adw. dr Sabrina Mana-Walasek

Jakie są kryteria oceny prac?

Zasady przeprowadzania egzaminów adwokackich i radcowskich, a w tym także kryteria ocen oraz zasady odwoływania się od wyników tych egzaminów, są opisane przede wszystkim w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹ oraz w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych². Podstawowe założenia wskazane w przepisach ustawowych znajdują swoje doprecyzowanie także w aktach wykonawczych, zarządzeniach Ministra Sprawiedliwości oraz w orzecznictwie sądowno-administracyjnym.

Prace zawierające rozwiązanie zadań egzaminacyjnych są sprawdzane przez dwóch egzaminatorów. Każdy z nich wystawia osobną, niezależną od drugiego egzaminatora, ocenę pracy. Przy ocenie prac bierze się pod uwagę cel egzaminu zawodowego oraz kryteria wskazane w ustawie³.

Według przepisów ustawowych, przy ocenie prac z części od pierwszej do czwartej egzaminu (tj. z części karnej, cywilnej, gospodarczej i administracyjnej) egzaminator ma obowiązek brać pod uwagę w szczególności:

- zachowanie wymogów formalnych;
- zastosowanie właściwych przepisów prawa;
- umiejętność interpretacji przepisów prawa;
- poprawność zaproponowanego przez zdającego sposobu rozstrzygnięcia problemu z uwzględnieniem interesu strony, którą zgodnie z zadaniem reprezentuje.

¹ Dz. U. z 2022 poz. 1184.

² Dz. U. z 2024 poz. 449.

³ Wyrok NSA z dnia 1 lipca 2021 r., II GSK 1256/18, LEX nr 3208810.

Natomiast przy ocenie zadania z części piątej egzaminu (dot. zasad etyki zawodowej i zasad wykonywania zawodu) egzaminatorzy uwzględniają:

- zachowanie wymogów formalnych;
- zastosowanie właściwych przepisów prawa;
- umiejętność interpretacji właściwych przepisów prawa;
- poprawność zaproponowanego przez zdającego sposobu rozstrzygnięcia problemu z uwzględnieniem interesu publicznego.

W orzecznictwie wskazuje się również, że przy ocenie pracy egzaminacyjnej należy brać pod uwagę także sam cel egzaminu zawodowego. W tym zakresie ocena sprowadza się w praktyce do weryfikacji, czy dana praca pozwala na stwierdzenie, że zdający jest przygotowany do samodzielnego i należytego wykonywania zawodu adwokata bądź radcy prawnego⁴.

Ministerstwo Sprawiedliwości przekazuje komisji egzaminacyjnej opis istotnych zagadnień do każdego zadania z egzaminu zawodowego. Taki opis jest jednak tylko narzędziem pomocniczym, który służy egzaminatorom i komisjom egzaminacyjnym jedynie jako model standardowego rozwiązania⁵. Oczywiście jest zatem, że nie wszystkie aspekty rozwiązania określonego zadania, ujęte w opisie istotnych zagadnień muszą zostać przez zdających dostrzeżone, a poszczególne elementy rozwiązania zadania sformułowane w sposób tzw. modelowy. Ministerialny opis istotnych zagadnień do zadania z egzaminu zawodowego nie tworzy też nowego kryterium oceny prac egzaminacyjnych. Orzecznictwo potwierdza, że takie opisy są instrumentem pomocniczym o charakterze wewnętrznym, ułatwiającym doko-

⁴ Wyrok NSA z dnia 1 lipca 2021 r., II GSK 1256/18, LEX nr 3208810.

⁵ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 29.04.2011 r., VI SA/Wa 225/11, LEX nr 996251.

nanie oceny, niemniej nie został im przez ustawodawcę przyznany żaden walor normatywny⁶.

Rozwiązanie zadania odbiegające od proponowanego przez Ministerstwo Sprawiedliwości może być uznane za prawidłowe, o ile praca spełnia wskazane w ustawie kryteria.

Analiza ocen z egzaminów zawodowych, wystawianych w poprzednich latach, pozwala na przyjęcie 3 podstawowych wniosków:

- żeby otrzymać pozytywną ocenę z danej części egzaminu, trzeba zazwyczaj spełnić wymogi formalne, przewidziane dla określonego pisma albo umowy oraz przyjąć takie rozwiązanie, które w dostateczny sposób zabezpieczy interes reprezentowanej strony, a w przypadku zadania z etyki - interes publiczny;
- żeby otrzymać pozytywną ocenę z danej części egzaminu, praca egzaminacyjna musi zawierać argumentację prawną, nawet wówczas, gdy obowiązujące przepisy prawa w odniesieniu do określonego rodzaju pisma tego nie wymagają; bez takiej argumentacji nie sposób jest bowiem ocenić umiejętności interpretacji przepisów prawa, a taka ocena jest wymagana w ustawie o radcach prawnych⁷ oraz w ustawie prawo o adwokaturze⁸;
- z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że negatywną ocenę otrzyma zdający, który nie zauważy wystąpienia w zadaniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej, nieważności postępowania albo nieważności decyzji, sporządzi umowę nieważną, wykaże się nieznajomością podstawowych zagadnień związanych z zasadami rozpoznawania określonych kategorii spraw, nie podpisze pracy lub podpisze ją nieprawidłowo (np. swoim imieniem i nazwiskiem).

⁶ Por. wyrok WSA z dnia 3.06.2011 r., VI SA/Wa 595/11, Legalis; wyrok WSA z dnia 9.06.2011 r., VII SA/Wa 335/11, Legalis oraz wyrok WSA z dnia 25.11.2013 r., VII SA/Wa 1217/13, Legalis.

⁷ Zob. art. 36⁵ tej ustawy.

⁸ Zob. art. 78e tej ustawy.

To oczywiście jedynie podstawowe wnioski, które nasuwają się po lekturze ocen z poprzednich egzaminów zawodowych, cel tej publikacji ogranicza bowiem możliwość szerszego omówienia tej problematyki, a każda praca jest oceniana indywidualnie, w związku z czym naprawdę trudno tu o jakiegokolwiek generalizację.

Przykładowe oceny z poprzednich egzaminów zawodowych możesz zobaczyć na stronie:

<http://www.lexykon.com.pl/egz-praw/oceny/>

Warto jednocześnie odnotować, że każdy z egzaminatorów sprawdzających pracę pisemną wystawia ocenę częściową i sporządza pisemne uzasadnienie tej oceny. Oceny wraz z uzasadnieniem przekazywane są niezwłocznie przewodniczącemu komisji egzaminacyjnej, który załącza je do protokołu z przebiegu egzaminu.

Ostateczną ocenę z pracy pisemnej dotyczącej danego zadania stanowi średnia ocen częściowych przyznanych przez każdego z egzaminatorów, przy czym:

1) oceny pozytywne to:

a) celująca - jeżeli średnia arytmetyczna wystawionych ocen wynosi 6,00,

b) bardzo dobra - jeżeli średnia arytmetyczna wystawionych ocen wynosi 5,00 lub 5,50,

c) dobra - jeżeli średnia arytmetyczna wystawionych ocen wynosi 4,00 lub 4,50,

d) dostateczna - jeżeli średnia arytmetyczna wystawionych ocen wynosi 3,00 lub 3,50;

2) ocena negatywna - niedostateczna - jeżeli średnia arytmetyczna wystawionych ocen wynosi 2,00 lub 2,50.

Jeżeli przynajmniej dwie oceny częściowe z prac pisemnych dotyczących zadań z różnych części egzaminu są negatywne, a średnia

arytmetyczna ocen wskazuje na pozytywną ostateczną ocenę tych prac, komisja egzaminacyjna:

1) odstępuje od wystawienia ostatecznych ocen z tych prac oraz

2) przekazuje komisji egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości prace pisemne zdającego oraz ich oceny częściowe, wraz z uzasadnieniami, w celu ustalenia ostatecznych ocen tych prac.

Pozytywny wynik z egzaminu otrzymuje zdający, który z każdej części egzaminu otrzymał ocenę pozytywną.

Komisja egzaminacyjna podejmuje uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego większością głosów w obecności wszystkich członków komisji egzaminacyjnej. Tak podjętą uchwałę komisja doręcza zdającemu, a jej odpis przesyła Ministrowi Sprawiedliwości, Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej lub Prezesowi Krajowej Izby Radców Prawnych, właściwej ORA lub OIRP oraz dołącza do akt osobowych zdającego.

Kiedy i w jaki sposób publikowane są wyniki?

Wyniki egzaminu zawodowego publikowane są zazwyczaj w ciągu 3-4 tygodni od egzaminu. Przed rozpoczęciem egzaminu Komisja Egzaminacyjna I stopnia przekazuje zdającym informacje o konkretnym terminie i sposobie publikacji tych wyników. Czasami termin publikacji może jednak ulec wydłużeniu.

Z reguły wyniki egzaminów umieszczane na stronach internetowych oraz wywieszane w siedzibach właściwych ORA i OIRP. Poza tym każdemu zdającemu zostaje wysłana uchwała o wyniku egzaminu zawodowego.

Pamiętać trzeba, że czym innym jest publikacja wyniku na stronie internetowej, a czym innym przekazanie tej informacji indywidualnie już zdającemu. Ma to duże znaczenie z punktu widzenia doręczenia uchwały i rozpoczęcia biegu terminu na złożenie odwołania, co będzie szerzej omówione w dalszej części publikacji. Oczywiście oceny opublikowanej na stronie już nic nie zmieni. Trzeba jednak być uczulonym na rozróżnienie tych obu czynności i skutki z nich wynikające.

Negatywny wynik egzaminu - co dalej?

W przypadku negatywnego wyniku egzaminu możesz:

- złożyć odwołanie - od uchwały o wyniku egzaminu zawodowego przysługuje odwołanie do Komisji Egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości, zwanej także w skrócie Komisją Odwoławczą;
- spróbować zdać egzamin w kolejnym roku; w przypadku nieuzyskania pozytywnego wyniku z egzaminu, zdający może przystępować do kolejnych egzaminów zawodowych, z tym że egzamin ten zdaje wówczas w całości; aktualnie nie ma limitów podejść do egzaminu adwokackiego lub radcowskiego;
- zupełnie odpuścić zdawanie tego egzaminu.

Decyzja o dalszych krokach zależy tylko i wyłącznie od konkretnego zdającego i powinna uwzględniać jego osobiste preferencje, możliwości oraz plany zawodowe. Negatywny wynik z egzaminu zawodowego nie musi jednak kończyć postępowania egzaminacyjnego. Taka ocena może być bowiem zmieniona na ocenę pozytywną. Niemniej taka zmiana jest możliwa tylko po zainicjowaniu postępowania odwoławczego. Żeby rozpocząć procedurę zmierzającą do ponownej oceny pracy i ewentualnej zmiany uchwały Komisji Egzaminacyjnej I stopnia, należy zatem wnieść odwołanie. W przypadku braku wniesienia odwołania uchwała o wyniku egzaminu się uprawomocni. Co trzeba zaznaczyć już na wstępie, wniesienie odwołania nie zawsze skutkuje zmianą oceny przez Komisję Odwoławczą, czyli Komisję Egzaminacyjną II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości. Nierzadko jednak komisja ta przychyliła się do argumentacji wskazanej przez zdającego odwołaniu i zmienia wynik egzaminu na pozytywny.

Jak wygląda procedura odwoławcza?

Postępowanie egzaminacyjne jest postępowaniem dwuinstancyjnym. W pierwszej instancji w sprawie orzeka Komisja Egzaminacyjna I stopnia, która wydaje uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego. W drugiej instancji orzeka natomiast Komisja Egzaminacyjna II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości, która rozpoznaje odwołania od uchwały o wyniku egzaminu. Od rozstrzygnięcia wydanego przez Komisję Egzaminacyjną II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Komisja Egzaminacyjna I stopnia po otrzymaniu odwołania może zmodyfikować swoje rozstrzygnięcie i zmienić wynik oceny na pozytywny w tzw. trybie autokontroli. Instytucja autokontroli ma zastosowanie do postępowania egzaminacyjnego, ponieważ jest to postępowanie, do którego stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania administracyjnego⁹. Praktyka pokazuje, że Komisje Egzaminacyjne I stopnia weryfikują swoją ocenę, co ma wyraz w dokumentacji sprawy. Czasami już na tym etapie może dojść do zmiany wyniku egzaminu, choć wydaje się, że nie są to częste przypadki. W odwołaniu warto jednak mimo wszystko wnioskować o rozważenie zmiany oceny w trybie autokontroli.

Jeżeli Komisja Egzaminacyjna I stopnia nie zmieni swojego rozstrzygnięcia, przekazuje odwołanie do Komisji Egzaminacyjnej II stopnia. Dzieje się to bardzo szybko, ponieważ Komisję Egzaminacyjną I stopnia obowiązuje termin z procedury administracyjnej. Celem kontroli organu rozpatrującego takie odwołanie, oprócz merytorycznego odniesienia się do stawianych w tym odwołaniu zarzutów,

⁹ R. Stankiewicz, Tryb autokontroli w postępowaniach prowadzonych na podstawie art. 36 – 36 (9) ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, [w:] Kwartalnik „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe”, 4 (13) /2017.

jest również sprawdzenie, czy zostały spełnione wszystkie wymogi formalne związane z procedurą oceniania prac egzaminacyjnych, a także, czy zdający spełnił przewidziane w ustawie wymogi do uzyskania pozytywnej oceny z tego egzaminu. Komisja Egzaminacyjna II stopnia przy rozpoznaniu odwołania od wyniku egzaminu zawodowego jest uprawniona do dokonania samodzielnej oceny pracy pisemnej zdającego zgodnie z całokształtem zebranego w sprawie materiału dowodowego. Wszystkie podejmowane w tym zakresie czynności dokonywane są z uwzględnieniem kryteriów opisanych w ustawie¹⁰.

Jeżeli Komisja Egzaminacyjna II stopnia zdecyduje się uchylić skarżoną uchwałę o wyniku egzaminu, to wówczas samodzielnie zmienia treść tej uchwały (wynik egzaminu) albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania przez Komisję Egzaminacyjną I stopnia. Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania zdarza się jednak bardzo rzadko, zazwyczaj w przypadku, gdy rozstrzygnięcie sprawy przez organ odwoławczy naruszałoby zasadę dwuinstancyjności postępowania.

W przypadku utrzymania w mocy uchwały o wyniku egzaminu zawodowego, od tej decyzji Komisji Egzaminacyjnej II stopnia zdającemu przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Natomiast od rozstrzygnięcia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego przysługuje skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

¹⁰ Wyrok NSA z dnia 20.02.2019 r., II GSK 5673/16, Legalis.

Czy jest sens się odwoływać?

Decyzja o wszczęciu postępowania odwoławczego w sprawie negatywnego wyniku egzaminu zawodowego może wiązać się z różnymi wątpliwościami. Wiele z nich wynika często ze stresu, obaw lub braku zrozumienia procedury odwoławczej. Tego typu czynniki nie powinny jednak wpływać na tak istotne decyzje, które mają wpływ na życie zawodowe zdających. W ocenie autorów tej publikacji decyzja o ewentualnym wniesieniu odwołania powinna być poprzedzona przede wszystkim oceną merytoryczną danej pracy, dokonaną w kontekście konkretnego zadania egzaminacyjnego, przyjętego przez zdającego rozwiązania tego zadania oraz wystawionych ocen. Tylko bowiem tak przeprowadzona analiza pozwala na ocenę szans powodzenia odwołania i zmiany wyniku egzaminu na „pozytywny”.

Warto wspomnieć, że negatywny wynik egzaminu zawodowego często nie ma nic wspólnego z wartością wiedzy i przygotowaniem konkretnej osoby do wykonywania zawodu. Nie jest to też powód do wstydu lub rezygnacji z dalszych starań o uzyskanie tytułu adwokata czy radcy prawnego. Tym bardziej istotne jest to, że co roku wiele negatywnych ocen jest zmieniana w procedurze odwoławczej, na skutek stwierdzenia nieprawidłowości przy ich wystawianiu. Niezdany egzamin niekoniecznie oznacza zatem, że dana praca nie zasługiwała na pozytywną ocenę. Niemniej, żeby doprowadzić do zmiany oceny egzaminu, konieczne jest wniesienie odwołania. Wykonywanie zawodu prawniczego zasadniczo wymaga, zawsze i na każdym etapie, podejmowania wszystkich czynności prawem dopuszczalnych na korzyść klienta. Uważamy więc, że naturalnym dla każdego zdającego powinno być podejmowanie takich starań również w swoim własnym interesie.

Czy można odwołać się od więcej niż jednej oceny?

Jak wcześniej pisaliśmy, na końcowy wynik egzaminu składają się oceny z poszczególnych prac. Może się więc tak zdarzyć, że negatywny wynik egzaminu będzie skutkiem wystawienia oceny niedostatecznej (2) z więcej niż jednej pracy, tj. z różnych części egzaminu. Taka sytuacja w żaden sposób nie przekreśla jednak możliwości odwołania się od końcowego wyniku. Nie przekreśla ona również szans na uwzględnienie takiego odwołania i zmianę wyniku egzaminu na „pozytywny”. Niewątpliwie jednak taka sytuacja zazwyczaj powoduje konieczność szerszej analizy sprawy oraz rozbudowania argumentacji podniesionej w odwołaniu.

Czy można żądać zmiany oceny na wyższą?

Niektórzy zdający, mimo że otrzymali ocenę pozytywną z egzaminu zawodowego, nie zgadzają się z poszczególnymi ocenami częściowymi i uważają, że ich praca lub prace powinny być ocenione na wyższą ocenę. Biorąc pod uwagę specyfikę oceniania egzaminów zawodowych, przyjęć jednak trzeba, że nie można skutecznie odwołać się od pozytywnego wyniku egzaminu i żądać zmiany poszczególnych ocen częściowych.

Wynik z egzaminu zawodowego finalnie może być jedynie pozytywny albo negatywny. Zdający nie otrzymują w tym kontekście konkretnej oceny. Przyjmuje się zatem, że odwołanie możliwe jest jedynie w przypadku uzyskania negatywnego wyniku egzaminu przez zdającego¹¹. Ma to o tyle praktyczne znaczenie, że Komisja Odwoławcza w wyniku swojego rozstrzygnięcia, jeżeli będzie zmieniać wynik egzaminu, to może go zmienić jedynie na wynik pozytywny. Dążenie do podwyższenia oceny częściowej wydaje się być więc bezprzedmiotowe, jeśli i tak ogólny wynik egzaminu jest pozytywny. Do dokonania wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych potrzebne jest uzyskanie pozytywnego wyniku egzaminu zawodowego, a oceny poszczególnych prac nie mają w tym przypadku znaczenia.

¹¹ Por. A. Zemke-Górecka [w:] *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. F. Piesiewicz, Warszawa 2023.

Jak napisać odwołanie?

Formalna podstawa odwołania wynika z regulacji korporacyjnych konkretnej profesji prawniczej, ale w tych przepisach nie ma regulacji samej treści odwołania. Z tych względów odwołanie od wyniku egzaminu zawodowego powinno spełniać przede wszystkim wymogi przewidziane w kodeksie postępowania administracyjnego (k.p.a.). Biorąc pod uwagę art. 63, art. 127 oraz 128 k.p.a. stwierdzić trzeba, że odwołanie powinno zawierać co najmniej wskazanie osoby, od której pochodzi, jej adres, żądanie, a także powinno być podpisane. Z odwołania powinno wynikać również, że strona nie jest zadowolona z rozstrzygnięcia sprawy.

Z całą stanowczością podkreślić jednakże trzeba, że samo spełnienie wymogów formalnych odwołania jest bardzo często niewystarczające do prawidłowego zabezpieczenia interesu zdającego i zmiany wyniku egzaminu. W ocenie autorów tej publikacji odwołanie w takiej sprawie powinno zawierać również profesjonalnie sformułowane zarzuty oraz wnioski, a także odpowiednią argumentację prawną ujętą w uzasadnieniu. Co istotne, odwołanie powinno być „szyte na miarę”, czyli powinno odnosić się do konkretnej pracy, konkretnego zadania oraz konkretnych uzasadnień ocen sporządzonych przez egzaminatorów. Wszelkiego rodzaju ogólnie sformułowane zarzuty i wnioski prawdopodobnie nie będą uwzględnione przez Komisję odwoławczą. W niektórych przypadkach, zwłaszcza gdy praca nie wstrzeliła się w „klucz” zaproponowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości, konieczne jest zakwestionowanie tego klucza bądź wykazanie, że przyjęte przez zdającego rozwiązanie jest formalnie i merytorycznie prawidłowe. Równie często należy skupić się też na nieprawidłowościach w samej procedurze sprawdzania prac i błędach w uzasadnieniu konkretnych ocen. Dobrze przygotowane odwołanie wymaga zatem posiadania obszernej wiedzy z danej dziedziny prawa oraz znajomości zasad przeprowadzania egzaminów zawodowych, w tym szczegóło-

wych kryteriów oceny prac. Dzięki temu zdający może jednak znacznie zwiększyć szansę jego uwzględnienia, dlatego warto poświęcić temu pismu odpowiednią ilość uwagi oraz czasu.

W jakim terminie należy złożyć odwołanie?

Od uchwały o wyniku egzaminu przysługuje odwołanie w terminie 14 dni od dnia doręczenia zdającemu tej uchwały. Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem Komisji Egzaminacyjnej I stopnia. Można je złożyć osobiście lub wysłać pocztą.

Zauważyć trzeba, że otrzymanie uchwały to nie to samo, co otrzymanie informacji o wyniku egzaminu. Możemy otrzymać informacje o negatywnym wyniku wcześniej, np. zaglądając na stronę właściwej ORA lub OIRP, a dopiero później odebrać samą uchwałę, w której to stwierdzono negatywny wynik egzaminu.

W ocenie autorów niniejszej publikacji zdający, który uzyskał informację o negatywnym wyniku egzaminu, powinien możliwie jak najszybciej złożyć wniosek do właściwej ORA lub OIRP o wydanie kopii swoich prac oraz uzasadnień ocen częściowych. Ze złożeniem takiego wniosku nie trzeba czekać na odebranie uchwały o wyniku egzaminu. W razie wątpliwości co do procedury składania tego wniosku należy skontaktować się z właściwą izbą. Poza tym, jeśli jest taka możliwość, to w naszej ocenie należy wstrzymać się możliwie jak najdłużej z odbiorem samej uchwały o wyniku egzaminu. Od dnia jej odbioru biegnie bowiem termin do wniesienia odwołania. Wydłużenie tego czasu może być pomocne w samym przygotowaniu odwołania, które nierzadko wymaga szerokiej analizy prawnej, zajmującej sporo czasu.

Warto wspomnieć, że w przypadku doręczenia uchwały o wyniku egzaminu może być zastosowane również tzw. doręczenie zastępcze dorosłemu domownikowi, sąsiadowi lub dozorczy domu, o którym mowa w art. 43 k.p.a. Zgodnie z nim w przypadku nieobecności adresata pismo doręcza się, za pokwitowaniem, dorosłemu domownikowi, sąsiadowi lub dozorczy domu, jeżeli osoby te podjęły się oddania pi-

sma adresatowi. O doręczeniu pisma sąsiadowi lub dozorczy zawiadamia się adresata, umieszczając zawiadomienie w oddawczej skrzynce pocztowej lub, gdy to nie jest możliwe, w drzwiach mieszkania. Doręczenie może mieć więc miejsce nie do nas bezpośrednio, a i tak rozpocznie bieg terminu. Warto zatem uprzedzić domowników i sąsiadów, by nie odbierali korespondencji kierowanej do zdającego przez najbliższy czas po publikacji wyników.

W przypadku braku możliwości doręczenia (także zastępczego) ma miejsce awizowanie. Zgodnie z art. 44 § 1 pkt 1 k.p.a. operator pocztowy przechowuje pismo przez okres 14 dni w swojej placówce pocztowej, a doręczenie uważa się za dokonane z upływem ostatniego dnia okresu. Może mieć więc miejsca fikcja doręczenia, mimo że uchwała do nas fizycznie nie dotrze. Warto więc też na bieżąco monitorować skrzynkę pocztową. Uchwałę bowiem należy odebrać, ale możliwie jak najpóźniej.

Ponieważ do postępowania przed Komisją odwoławczą stosuje się odpowiednio Kodeks postępowania administracyjnego, otwiera to stosowanie reguł związanych także z możliwością przywrócenia terminu do wniesienia odwołania. Zgodnie z art. 58 § 1 k.p.a., w razie uchybienia terminu należy przywrócić termin na prośbę zainteresowanego, jeżeli uprawdopodobni, że uchybienie nastąpiło bez jego winy. Przepis wymaga, co prawda „tylko” uprawdopodobnienia braku winy, niemniej w orzecznictwie sądowym wymienia się bardzo wiele przypadków uchybienia terminowi, które nie spełniają warunków do przywrócenia terminu¹². Terminu do złożenia odwołania trzeba zatem ze wszelkich miar pilnować. Jeśli istnieją podstawy do przywrócenia terminu, to trzeba pamiętać, że zgodnie z art. 58 § 2 k.p.a. prośbę o przywrócenie terminu należy wnieść w ciągu siedmiu dni od dnia ustania przyczyny uchybienia terminu, a jednocześnie z wniesieniem prośby należy dopełnić czynności, dla której określony był termin.

¹² Por. A. Wróbel [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego, LEX/el. 2024.

Kto rozpoznaje odwołanie?

Tylko Komisja Egzaminacyjna II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości jest organem uprawnionym do rozpoznania odwołania od wyniku egzaminu adwokackiego lub radcowskiego. W przypadku, kiedy przemawiają za tym względy organizacyjne, a w szczególności została wniesiona duża liczba odwołań, Minister Sprawiedliwości może powołać więcej niż jedną komisję odwoławczą, wskazując ich właściwość terytorialną.

W skład Komisji Egzaminacyjnej II stopnia wchodzi dziewięciu członków – pięciu jest powoływanych przez Ministra Sprawiedliwości, a czterech wyznacza samorząd (Naczelna Rada Adwokacka dla egzaminów adwokackich albo Krajowa Izba Radców Prawnych dla egzaminów radcowskich). Osoby te muszą posiadać wiedzę i doświadczenie dające rękojmię rzetelnego rozpoznania odwołań, a także muszą zgodzić się na pracę w komisji. Kadencja członków Komisji odwoławczej jest dwuletnia.

Poszczególnych członków Komisji Egzaminacyjnej II stopnia powołuje Minister Sprawiedliwości w drodze zarządzenia. Wszystkie zarządzenia wydane w tym zakresie są publikowane w Dzienniku Urzędowym Ministra Sprawiedliwości. Zarządzenie zawiera wskazanie wszystkich członków komisji z imienia i nazwiska wraz z oznaczeniem, czy dany członek komisji jest przedstawicielem Ministra Sprawiedliwości, czy też samorządu prawniczego oraz z oznaczeniem osoby, która ma pełnić funkcję przewodniczącej tej komisji.

Warto dodać, że nie każdy członek komisji będzie szczegółowo analizował określone odwołanie. Przewodniczący komisji odwoławczej rozdziela bowiem pracę komisji pomiędzy siebie i członków komisji odwoławczej, wskazując konkretną osobę z komisji, która będzie odpowiedzialną za sporządzenie pisemnej opinii dotyczącej zasadności poszczególnych zarzutów podniesionych w odwołaniu. Przy wy-

borze takiej osoby przewodniczący ma się kierować zakresem odwołania, zakresem pracy pisemnej z danej części egzaminu oraz doświadczeniem i wiedzą poszczególnych członków komisji odwoławczej z zakresu prawa objętego odwołaniem.

Każdy członek komisji odwoławczej, przed przystąpieniem do rozpatrywania konkretnej sprawy, składa pisemne oświadczenia, iż nie pozostaje z osobą, której dotyczy sprawa w związku małżeńskim, w stosunku pokrewieństwa albo powinowactwa do drugiego stopnia lub w stosunku przysposobienia, a także że osoba ta nie pozostaje z nim we wspólnym pożyciu i nie jest wobec niego w stosunku osobistym innego rodzaju, który mógłby wywoływać wątpliwości co do bezstronności członka komisji. Jeżeli, któraś z ich okoliczności by zaistniała, określony członek komisji podlega wyłączeniu od rozpoznania danej sprawy, nadal jednak pozostając członkiem Komisji II stopnia.

W jaki sposób działa Komisja Odwoławcza?

Konkretne odwołanie jest w pierwszej kolejności weryfikowane przez członka komisji wyznaczonego do analizy tego odwołania. To on weryfikuje odwołanie oraz analizuje określoną sprawę. Powinien on ponownie ocenić określoną pracę zdającego, w zakresie zakwestionowanych przez niego ocen¹³. Stosuje przy tym te same kryteria i wytyczne, które obowiązują przy ocenie pracy przez Komisję Egzaminacyjną I stopnia.

Taka ocena jest bardzo szeroka, ponieważ musi uwzględniać dwa różne aspekty danego rozwiązania. Pierwszy związany jest z samą pracą i spełnieniem przez nią kryteriów wskazanych w ustawie. W tym zakresie dokonuje się oceny konkretnego rozwiązania, biorąc pod uwagę w szczególności zachowanie wymogów formalnych, zastosowanie właściwych przepisów prawa i umiejętność ich interpretacji, poprawność zaproponowanego przez zdającego sposobu rozstrzygnięcia problemu z uwzględnieniem interesu strony, którą zgodnie z zadaniem reprezentuje, a w przypadku pracy z etyki, z uwzględnieniem interesu publicznego.

Drugi aspekt oceny pracy jest dużo bardziej szeroki, ponieważ jest związany z celem egzaminu zawodowego i sprowadza się do weryfikacji, czy dana praca pozwala na stwierdzenie, że zdający jest przygotowany do samodzielnego i należytego wykonywania zawodu adwokata bądź radcy prawnego.

Połączenie tych dwóch aspektów oceny prac egzaminacyjnych powoduje, że egzaminator Komisji II stopnia, podobnie jak Komisji I stopnia, ma dosyć spory luz decyzyjny.

¹³ Por. Wyrok NSA z 19.03.2013 r., II GSK 2333/11, LEX nr 1316091.

W postępowaniu przed komisją odwoławczą nie chodzi przy tym o ponowne przeprowadzenie procedury egzaminacyjnej, tylko o skontrolowanie zasadności postawionych zarzutów w stosunku do oceny pracy. Może się jednak zdarzyć, że przy ocenie zarzutów zawartych w odwołaniu, przedstawiając konkretny problem prawny występujący w pracy (która stanowi przecież całość), Komisja II stopnia dostrzeże inne wady i wskaże je w uzasadnieniu uchwały¹⁴. Oznacza to, że zasadniczo Komisji II stopnia powinna w pierwszej kolejności odnieść się do zarzutów zdającego, ale nie ogranicza jej to przed innymi działaniami.

Po analizie konkretnego odwołania wybrany członek komisji sporządza pisemną opinię dotyczącą zasadności poszczególnych zarzutów podniesionych w odwołaniu wraz ze stanowiskiem. Tę opinię przedstawia następnie całej Komisji. Po zapoznaniu się z dokumentacją sprawy komisja odwoławcza przystępuje do głosowania. Komisja odwoławcza w pierwszej kolejności głosuje nad ostateczną oceną pracy pisemnej zawierającej rozwiązanie zadania z tej części egzaminu, której dotyczy odwołanie, a następnie głosuje w sprawie zaskarżonej uchwały.

Komisja odwoławcza podejmuje w przedmiocie ustalenia wyniku egzaminu zawodowego uchwałę ostateczną, biorąc pod uwagę cały materiał dowodowy, w tym oceny egzaminatorów. Jest przy tym uprawniona do samodzielnej oceny pracy pisemnej zdającego w oparciu o ten materiał. Działa więc merytorycznie. Może ponownie ustalić ostateczną ocenę pracy zawierającej rozwiązanie zadania z części egzaminu, której dotyczy odwołanie i - nie ograniczając się wyłącznie do zbadania zarzutów odwołania - odnieść się do samej pracy i jej oceny dokonanej przez komisję pierwszoinstancyjną¹⁵.

¹⁴ Wyrok WSA w Warszawie z 3.04.2019 r., VI SA/Wa 2346/18, www.orzeczenia-nsa.pl.

¹⁵ Wyrok WSA w Warszawie z 14.06.2017 r., VI SA/Wa 493/17, LEX nr 2345746.

Czy zdający może być wezwany przez Komisję Odwoławczą?

Procedura egzaminacyjna nie przewiduje wezwania strony do złożenia wyjaśnień na etapie analizowania odwołania. Komisja Egzaminacyjna II stopnia rozstrzyga bowiem jedynie na podstawie sporządzonej w ramach egzaminu pracy lub prac oraz wystawionych przez egzaminatorów ocen. Stanowisko w sprawie egzaminu osobiście mamy szansę przedstawić dopiero przed sądem administracyjnym, ale wcześniej oczywiście musi być złożona skarga. Warto dodać, że procedura nie dopuszcza także przeprowadzenia rozprawy administracyjnej. Nie można także brać udziału w posiedzeniu Komisji Odwoławczej, aby tylko obserwować jego przebieg.

Jakie mogą być rozstrzygnięcia Komisji Odwoławczej?

Komisja Egzaminacyjna II stopnia, po rozpoznaniu sprawy, może:

- utrzymać w mocy zaskarżoną uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego;
- uchylić zaskarżoną uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego w całości i w tym zakresie orzec co do istoty sprawy, tj. zmienić wynik egzaminu zawodowego na pozytywny;
- uchylić zaskarżoną uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania przez Komisję Egzaminacyjną I stopnia; przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania zdarza się jednak bardzo rzadko, zazwyczaj w przypadku, gdy rozstrzygnięcie sprawy przez organ odwoławczy naruszałoby zasadę dwuinstancyjności postępowania;
- uchylić zaskarżoną uchwałę o wyniku egzaminu zawodowego i umorzyć postępowanie w pierwszej instancji w całości albo w części;
- umorzyć postępowanie odwoławcze, np. gdy stało się ono bezprzedmiotowe.

Jak długo trzeba czekać na rozpoznanie odwołania?

Dotychczas Komisja Egzaminacyjna II stopnia przeważnie kończyła pracę do końca roku, w którym był przeprowadzany egzamin. Najpóźniej do końca bieżącego roku powinien być więc znany rezultat odwołania. Ministerstwo Sprawiedliwości powinno jednak udzielić zdającemu informacji, o terminie rozpoznania odwołania.

Jak dużo odwołań jest uwzględnianych?

Ministerstwo nie publikuje oficjalnych wytycznych dot. liczby uwzględnianych odwołań. Szczegółowe dane w tym zakresie są jednak ujęte w protokołach zbiorczych, które przewodniczący każdej z Komisji Odwoławczej musi przekazać Ministrowi Sprawiedliwości. Dane ujawnione w takich protokołach z ostatnich lat pokazują, że sytuacja jest bardzo mocno zróżnicowana. W dwóch ostatnich latach prac Komisji Odwoławczych uwzględniono **od 11% do nawet prawie 60% ogólnej liczby rozpoznanych odwołań**¹⁶. Wedle naszej wiedzy nie zdarzyło się nigdy tak, że Komisja Egzaminacyjna II stopnia odrzuciła wszystkie odwołania.

Patrząc na bardziej szczegółowe dane można ustalić, jak dokładnie statystyka kształtowała się w poszczególnych Komisjach Odwoławczych w zeszłym roku i dwa lat temu. Pod uwagę weźmy również dodatkowe Komisje Odwoławcze. I tak w odniesieniu do odwołań od wyników egzaminów adwokackich:

- Komisja Egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości do spraw odwołań od wyników egzaminu adwokackiego w 2023 r. rozpoznała 91 odwołań, z czego w 25 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny **(27,5% ogólnej liczby odwołań)**;
- Komisja Egzaminacyjnej II stopnia Nr 2 przy Ministrze Sprawiedliwości do rozpoznania odwołań od uchwał o wynikach egzaminu adwokackiego w 2023 r. rozpoznała 90 odwołań, z czego w 31 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny **(34,4% ogólnej liczby odwołań)**;

¹⁶ Dane uzyskane od Ministerstwa Sprawiedliwości.

- Komisji Egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości do spraw odwołań od wyników egzaminu adwokackiego w 2022 r. rozpoznała 98 odwołań, z czego w 33 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny (**33,6% ogólnej liczby odwołań**). Jako ciekawostkę można tutaj wskazać, że miał miejsce jeden przypadek, kiedy wydano postanowienie o niedopuszczalności wniesionego odwołania.;

- Komisji Egzaminacyjnej II stopnia Nr 2 przy Ministrze Sprawiedliwości do rozpoznania odwołań od uchwał o wynikach egzaminu adwokackiego w 2022 r. rozpoznała 86 odwołań, z czego w 50 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny (**58,1% ogólnej liczby odwołań**).;

Natomiast w odniesieniu do egzaminów radcowskich:

- Komisja Egzaminacyjna II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości do spraw odwołań od wyników egzaminu radcowskiego w 2023 r. rozpoznała 119 odwołań, z czego w 31 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny (**26% ogólnej liczby odwołań**).;

- Komisja Egzaminacyjna II stopnia Nr 2 przy Ministrze Sprawiedliwości do rozpoznania odwołań od uchwał o wynikach egzaminu radcowskiego w 2023 r. rozpoznała 114 odwołań, z czego w 13 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny (**11,40 % ogólnej liczby odwołań**). Tutaj miała miejsce ciekawa sytuacja, ponieważ w czterech przypadkach uchwałę uchylono, ale nie zmieniono wyniku egzaminu, tylko przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. W jednym przypadku wydano postanowienie o niedopuszczalności odwołania. W jednym przypadku stwierdzono, że odwołanie zostało złożone po terminie.;

- Komisja Egzaminacyjna II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości do spraw odwołań od wyników egzaminu radcowskiego w 2022 r. rozpoznała 106 odwołań, z czego w 57 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny **(57,77 % ogólnej liczby odwołań)**;
- Komisji Egzaminacyjnej II stopnia Nr 2 przy Ministrze Sprawiedliwości do rozpoznania odwołań od uchwał o wynikach egzaminu radcowskiego w 2022 r. rozpoznała 104 odwołań, z czego w 30 przypadkach uchyliła decyzję Komisji Egzaminacyjnej I stopnia i stwierdziła, że zdający uzyskał wynik pozytywny **(28,85% ogólnej liczby odwołań)**. Tutaj miała miejsce ciekawa sytuacja, ponieważ w jednym przypadku stwierdzono, że odwołanie zostało złożone po terminie, mimo że zdający wnosił o przywrócenie terminu. W jednym także przypadku uchylono uchwałę, ale nie zmieniono wyniku, tylko przekazano sprawę do ponownego rozpoznania¹⁷.

¹⁷ Ibidem.

Czy od decyzji Komisji Odwoławczej można się odwołać?

Od decyzji Komisji Egzaminacyjnej II stopnia przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Żeby taka skarga była skuteczna, trzeba w niej zawrzeć dodatkowe argumenty, ponad te wskazane w odwołaniu. Nie większego sensu powtarzać w tej skarżce jedynie treści samego odwołania. W przypadku tego etapu sprawy należy się bowiem skupić na wypunktowaniu ewentualnych błędów Komisji Egzaminacyjnej II stopnia. Zauważyć bowiem trzeba, że Wojewódzki Sąd Administracyjny nie jest kolejną komisją egzaminacyjną, lecz kontroluje realizację obowiązków tych komisji, które wystąpiły w procesie egzaminacyjnym. Jest to więc raczej kontrola działania organów administracji. Niestety, nie możemy być jednak pewni, kiedy skarga zostanie rozpoznana. Może się to zdarzyć już po terminie kolejnego egzaminu i nawet, gdy nasze argumenty przekonają WSA, to Komisja II stopnia może złożyć skargę kasacyjną, co sprawia, że sprawa jeszcze bardziej się wydłuży.

Kilka słów na koniec

Gratulacje! Dotarłeś/-aś już do końca tej publikacji, która miała na celu przybliżenie Ci procedury odwoławczej od wyników egzaminów zawodowych. Mamy nadzieję, że teraz czujesz się pewniej i wiesz już, jak podejść do tego wyzwania.

Pamiętaj, że odwoływanie się od wyników egzaminów to proces wymagający cierpliwości, determinacji i dokładności. Nie ma gwarancji sukcesu, ale zaangażowanie i staranne przygotowanie do odwołania zwiększają szanse na pozytywny wynik.

Ostatnie rady:

1. **Bądź dokładny/-a:** Dokładnie zapoznaj się z procedurą odwoławczą i wszystkimi wymaganiami z nią związanymi. Nie dopuść do jakichkolwiek błędów formalnych, które mogłyby zaszkodzić Twojemu odwołaniu.
2. **Przygotuj się dobrze:** Przygotuj solidne i skuteczne argumenty popierające Twoje stanowisko. Im bardziej przemyślane i uzasadnione będą Twoje zarzuty, tym większe szanse na sukces.
3. **Zachowaj spokój:** Proces odwoławczy może być stresujący, ale staraj się zachować spokój i koncentrację. Bądź gotowy/-a na to, że może to zająć trochę czasu.

Pamiętaj, że niezależnie od wyniku odwołania, ważne jest, abyś mógł/mogła spojrzeć w lustro i wiedzieć, że zrobiłeś/-aś wszystko, co w Twojej mocy, aby obronić swoje prawa i interesy.

Życzymy Ci powodzenia w Twojej drodze odwoławczej. Miej nadzieję i wiarę w siebie. Pamiętaj, że nawet jeśli nie uda Ci się odwrócić wyniku egzaminu, to doświadczenie zdobyte podczas tego procesu może być bezcenne w Twojej dalszej drodze zawodowej.

Dziękujemy, że wybrałeś/-aś naszą publikację jako przewodnik w tym trudnym czasie. Nie zapominaj, że możesz liczyć też na naszą pomoc i wsparcie. Jeśli tego potrzebujesz, skontaktuj się z nami. Informacje o formach kontaktu znajdziesz na stronie:

www.odwolaniaegzaminyprawnicze.pl

Powodzenia!

adw. dr Paweł Blajer

adw. dr Sabrina Mana-Walasek

Lexykon